

Maciej Wojewódka

Sz. Pan Przewodniczący
Poseł Stanisław Gogacz
Komisja Ustawodawcza
Senatu Rzeczypospolitej
Polskiej

Opinia dotycząca: wniosku Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej, dotyczącej projektu ustawy o zmianie – **Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks karny** (Druk nr 776, z dn. 27 marca 2018 roku)

Szanowny Panie Przewodniczący!

Jako autor publikacji, na którą powołali się autorzy wniosku do Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zawartego w *Druku nr 776*, z dn. 27 marca 2018 roku, w uzasadnieniu tego wniosku¹, a zarazem autor projektu badawczego: *Alienacja rodzicielska (PA) – wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce*² oraz autor innych publikacji, z zakresu problematyki, z tego obszaru³, a także jako działacz społeczny na rzecz praw dzieci z rozbitych rodzin oraz przeciwko przemocy wobec dzieci⁴, a także autor petycji⁵,

¹ Komisja Praworządności, Praw Człowieka i Petycji (2018), *Druk 776*. Senat Rzeczypospolitej Polskiej. IX Kadencja. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatdruki/9344/druk/776.pdf> [dostęp: 04.05.2018 r.]

² Zapis stenograficzny: Posiedzenie Komisji Rodziny i Polityki Społecznej w dn. 27 maja 2014 r. (117.), Senat RP VIII Kadencja 2014, s. 5. [Online]. Dostępne w Internecie: https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=22&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiVotG9m6raAhULiKYKHSSUAXA4ChAWCE4wCw&url=https%3A%2F%2Fwww.senat.gov.pl%2Fdownload%2Fgfx%2Fsenat%2Fpl%2Fsenatkomisjeposiedzenia%2F5002%2Fstenoqram%2F117rps_egz_2.pdf&usg=AOvVaw3_vYwcGmRLdUiSqmZPwljg [dostęp: 04.05.2018 r.]

³ M. Wojewódka, *Dziecko, rodzic i rozwód oraz alienacja rodzicielska*. Wydanie II poprawione i uzupełnione. Kraków 2015, s. 1 - 116. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFPbnxtYWNpZWp3b2pld29ka2F8Z3g6N2RiMmYxNTg5NmRiZDExNg> [dostęp: 04.05.2018]. Zob. także: M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako przemoc, w odniesieniu do polskich regulacji prawnych*. „Jurysta Magazyn Prawniczy” 2017, nr 12 (278), s. 11 – 18. M. Wojewódka, *Oddzielenie od rodzica i jego konsekwencje*, „Niebieska linia” - dwumiesięcznik poświęcony problematyce przemocy” 2017, nr 5 (112) z 2017 r., s. 22 – 24 i in.

⁴ *W interesie dobra dziecka i społeczeństwa*. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://sites.google.com/site/maciejwojewodka/> [dostęp: 04.05.2018 r.]

która zaowocowała uchwaleniem *Dezyderatu nr 4 Komisji ds. Petycji (Sejmu RP) do Prezesa Rady Ministrów w sprawie podjęcia działań przeciwdziałających alienacji rodzicielskiej, z dnia 12 maja 2016 roku*⁶, niniejszym przedstawiam opinię na temat zaproponowanych w *Druku nr 776* zmian w prawie, **w tym mogących spowodować zagrożenie dla zdrowia i życia dzieci.**

Zarazem chciałbym zwrócić uwagę na nieścisłości powstałe podczas powoływania się w uzasadnieniu wniosku, zawartego w *Druku nr 776* - na jedną z moich publikacji⁷, polegające na nieprecyzyjnym przedstawieniu różnorodnych negatywnych skutków alienacji rodzicielskiej⁸, będącej zespołem świadomych lub nieświadomych zachowań prowadzących do powstawania zaburzeń pomiędzy dzieckiem, a co najmniej jednym z rodziców czyli niszczeniem ich pozytywnej więzi⁹.

Jednocześnie wyrażam zgodę na zamieszczenie na stronie internetowej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz na stronach komisji senackich mojego imienia i nazwiska - jako autora niniejszej opinii.

W mojej opinii:

1) Odnosząc się do proponowanego brzmienia *art. 58 § 1a* i *art. 107 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, pragnę podnieść, że propozycja zmiany prawa - w kierunku zawartej w *Druku nr 776* propozycji wprowadzenia opieki naprzemiennej jest niewystarczająca, a z powodu braku precyzji proponowanego brzmienia zapisów nie zapewni pełnej ochrony dzieciom, z rozbitych rodzin.

Taka sytuacja może wpłynąć zarazem na wzrost nieprawidłowości w stosowaniu prawa oraz na wydłużenie się okresu postępowań sądowych, w sprawach rodzinnych.

Zbyt dużej dowolności dla kognicji sądów, w tej sprawie nie można usprawiedliwić faktem, braku wprowadzenia obowiązkowej opieki naprzemiennej w Australii, stanach: Wisconsin, Iowa, Luisiana, Kalifornia – w USA, we Francji, Belgii i w Szwecji – w latach 1976 – 2006, jak to zostało przedstawione w oparciu o opracowanie własne, przygotowane na podstawie publikacji *Caring For Children After Parental Separation: Would Legislation For Shared Parenting Time Help Children* („University Press”), które zostało zawarte w uzasadnieniu wniosku, przedstawionego - w *Druku nr 776*¹⁰.

Zawartość 3. punktu uzasadnienia wniosku nie odpowiada jego tytułowej tezie o treści: *Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności w krajach członkowskich OECD/UE*, a tylko rozważa jakie działania zostały podjęte, w tym obszarze.

---

⁵ Pełny zapis posiedzenia Komisji ds. Petycji (nr 21) z dnia 12 maja 2016 roku. Kancelaria Sejmu Biuro Komisji Sejmowych, s. 24 -28. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/47729A37FFB74BA1C1257FB900491D30/%24File/0059608.pdf> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁶ *Dezyderat nr 4 Komisji ds. Petycji do Prezesa Rady Ministrów w sprawie podjęcia działań przeciwdziałających alienacji rodzicielskiej, z dnia 12 maja 2016 roku.* Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. [Online]. Dostępne w Internecie: [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/pet_d4/\\$file/pet_d4.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/pet_d4/$file/pet_d4.pdf) [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁷ M. Wojewódka (2014), *Alienacja rodzicielska (PA), a zespół alienacji rodzicielskiej (PAS)*. Psychologia.net. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.psychologia.net.pl/arttykul.php?level=495> [dostęp: 22.03.2018 r. i nadal]

⁸ Komisja Praworządności, Praw Człowieka i Petycji (2018), *Druk 776. Uzasadnienie. Ocena skutków regulacji*, p. 1 Senat Rzeczypospolitej Polskiej. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatdruki/9344/druk/776.pdf> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁹ Zapis stenograficzny ..., s. 1 - 13. Zob. także Zob. M. Wojewódka, *Dziecko ...*, s. 13 – 23. M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako ...*, s. 11 – 18. M. Wojewódka, *Oddzielenie ...*, s. 22 – 24 i in.

¹⁰ Komisja Praworządności, Praw Człowieka i Petycji (2018), *Druk 776. Uzasadnienie. Ocena skutków regulacji*. p. 3 ...

Tym bardziej, że na skutek nieprecyzyjnego przedstawienia przeglądu badań empirycznych na temat opieki naprzemiennej (załącznik nr 2 do wniosku) nie da się określić jaki był rzeczywisty zakres tych badań, ani precyzyjnie ich źródła, z wyjątkiem nazwisk autorów tych badań oraz roku ich publikacji, a także czy zostały uwzględnione wszystkie adekwatne czynniki, wpływające na jakość sprawowania opieki naprzemiennej nad dzieckiem, w tym stopień opanowania kompetencji opiekuńczo wychowawczych, wykazywane postawy i ewentualne zaburzenia jednego lub obojga rodziców, a także faktycznych, nieformalnych opiekunów i domowników dzieci, nad którymi była sprawowana opieka naprzemienna¹¹.

Nie jest także zdefiniowane, co autorzy tego załącznika mają na myśli, używając określenia konflikt rodziców i czy pod tym określeniem nie kryje się w rzeczywistości przemoc wobec dziecka – jaką jest alienacja rodzicielska, stosowana tylko przez jednego rodzica wraz z ewentualnym udziałem osób z jego otoczenia. Do problematyki alienacji rodzicielskiej i jej różnorodnych negatywnych konsekwencji odnoszę się w punkcie 4. niniejszej opinii.

W celu prawidłowego uregulowania opieki nad dzieckiem, w sytuacji rozpadu związku jego rodziców (rozwód, separacja, rozpad związku nieformalnego) niezbędne jest podjęcie wielotorowych działań, w tym m. in. zmiana prawa rodzinnego w kierunku stosowania obligatoryjnej opieki naprzemiennej (wspólnej) we wszystkich obszarach, w których jest to możliwe wraz z jednoczesną imperatywizacją przepisów, obejmujących sprawy opiekuńcze w zakresie opieki nad dzieckiem w rozbitych rodzinach.

Tym działaniom powinno towarzyszyć jednoczesne wprowadzenie adekwatnego wsparcia prawno - motywacyjno - terapeutycznego, wówczas gdy zachodzi taka potrzeba oraz wprowadzenie adekwatnych programów edukacyjnych dla obecnych i przyszłych rodziców, sędziów, biegłych i kuratorów sądowych, psychologów, mediatorów oraz nauczycieli, a także korekty programów szkolnych.

W szerokim zakresie propozycje rozwiązań, dotyczące regulacji opieki nad dzieckiem - w rodzinach rozbitych, w tym w sytuacji gdy jeden albo oboje rodzice zagrażają swojemu dziecku swoją postawą lub zaburzeniami psychicznymi, przedstawiam w 9. rozdziale publikacji: *Dziecko, rodzic i rozwód oraz alienacja rodzicielska*¹², który stanowił podstawę mojej petycji do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej¹³, zakończonej uchwaleniem *Dezyderatu nr 4 Komisji ds. Petycji do Prezesa Rady Ministrów w sprawie podjęcia działań przeciwdziałających alienacji rodzicielskiej, z dnia 12 maja 2016 roku*, będącego częściowym uwzględnieniem żądania zawartego w tej petycji.

2) Odnosząc się do proponowanego brzmienia art. 244c Kodeksu karnego (art. 3 wniosku), w związku z ratyfikowaną przez Rzeczpospolitą Polską *Konwencją o Prawach Dziecka*¹⁴ oraz zapisami *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, nie mogą być bezwzględnie chronione: kontakt każdego rodzica z dzieckiem i sprawowanie przez każdego rodzica opieki nad dzieckiem, niezależnie od jego postawy wobec swojego dziecka, a także stanu zdrowia psychicznego tego rodzica, **gdyż w niektórych sytuacjach podczas tego kontaktu i sprawowania opieki może dochodzić do zagrożenia zdrowia i życia małoletniego.**

¹¹ Ibidem. *Uzasadnienie. Załącznik nr 2. Przegląd badań empirycznych na temat opieki naprzemiennej*. s. 1 - 3

¹² M. Wojewódka, *Dziecko ...*, s. 67 - 76

¹³ BKSP-145-36/15

¹⁴ Dz. U. 1991 Nr 120 poz. 526 z późn. zmianami

Proponowanie brzmienie tego artykułu może prowadzić do zaistnienia 4 rodzajów zagrożeń dla dziecka:

- niemożność jego ochrony przed niebezpiecznymi dla zdrowia i życia tego dziecka zachowaniami ze strony zagrażającego mu rodzica lub innej osoby, w sytuacji relatywnie długich postępowań sądowych - w sprawie ograniczenia lub zakazania kontaktów z dzieckiem, gdy takie zagrożenia występują,
- możliwość stosowania bardziej wyrafinowanych metod z zakresu alienacji rodzicielskiej, silniej destrukcyjnych dla psychiki dziecka, niż tylko zwykłe izolowanie go, od co najmniej jednego z rodziców,
- prawne oddzielenie dziecka od jednego z rodziców, na skutek penalizacji tego rodzica czyli instytucjonalna alienacja rodzicielska, naruszająca interesy dziecka,
- przekazanie dziecka pod opiekę rodzica lub innej osoby, zagrażającego jego zdrowiu, życiu i rozwojowi, swoją postawą lub zaburzeniami.

Do bardziej wyrafinowanych metod alienacji rodzicielskiej należą m. in. zastraszanie dziecka, manipulacje jego psychiką i inne negatywne działania mające na celu zniechęcić go do kontaktu z rodzicem lub nawet wywołać u niego strach przed tym kontaktem. Te działania powodują destrukcję psychiki i stanu zdrowia dziecka¹⁵.

Artykuł 3 Konwencji o Prawach Dziecka stanowi, co następuje:

1. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

2. Państwa-Strony działają na rzecz zapewnienia dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie odpowiedzialnych, i w tym celu będą podejmowały wszelkie właściwe kroki ustawodawcze oraz administracyjne.

3. Państwa - Strony czuwają, aby instytucje, służby oraz inne jednostki odpowiedzialne za opiekę lub ochronę dzieci dostosowały się do norm ustanowionych przez kompetentne władze, w szczególności w dziedzinach bezpieczeństwa, zdrowia, jak również dotyczących właściwego doboru kadr tych instytucji oraz odpowiedniego nadzoru.

Artykuł 68 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, co następuje:

Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.

Artykuł 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, co następuje:

---

¹⁵ M. Wojewódka, *Dziecko ...* s. 13 – 23. Zob. także: M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako ...* s. 12 – 14; M. Wojewódka, *Oddzielenie* s. 22 - 24 i in.

Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Wyżej wskazane regulacje prawne implikują obowiązywanie w naszym kraju prymatu interesu (dobra) dziecka nad partykularnymi interesami rodziców, a proponowane we wniosku objętym *Drukiem nr 776* zmiany koncentrują się na zapewnieniu bezwzględnego kontaktu rodzica z dzieckiem czyli bezwzględnej ochrony praw rodzica i władzy rodzicielskiej, niezależnie od ewentualnej możliwości stwarzania zagrożenia dla tego dziecka przez rodzica, zarazem ignorując konieczność i potrzebę zapewnienia kontaktu dziecka z prawidłowo postępującym rodzicem, **co stoi w rażącej sprzeczności z wyżej wskazanymi aktami wyższego rzędu.**

Co więcej konstrukcja proponowanych zmian, w odniesieniu do sankcji karnych prowadzi do przejściowego, a zarazem dotkliwie długiego dla dziecka odizolowania od niego jednego z rodziców, co może negatywnie odbić się na zdrowiu i rozwoju małego, co zarazem stoi w rażącej sprzeczności ze wskazanymi wyżej aktami prawnymi czyli wbrew twierdzeniom zawartym na trzeciej stronie uzasadnienia projektu¹⁶ - ***nie zmierza on do zabezpieczenia prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców poprzez efektywne ograniczanie przypadków utrudniania kontaktów dziecka z drugim rodzicem, w tym jego izolowania od jednego z rodziców, a poprzez penalizację tego rodzaju zachowań tylko do tymczasowej wymiany izolowanego rodzica, na skutek wyroku sądu oraz zmierza do zabezpieczenia prawa rodzica do kontaktów z dzieckiem, nawet w sytuacji gdy ten rodzic może zagrażać zdrowiu i życiu swojego dziecka.***

Jaskrawymi przykładami zagrożeń dla dziecka ze strony rodzica mogą być pojawiające się informacje medialne o zagrożeniach dla zdrowia (np. w wypadku pobicia)^{17 18} i życia^{19 20} dzieci, na skutek niewłaściwych postaw rodziców, w tym o zabójstwach dzieci przez rodziców.

O zabójstwach swoich dzieci przez ojców w Polsce informowały m. in. *Gazeta Lubuska*²¹, *Super Ekspres*²² i *Wprost*²³, a o zabójstwach swoich dzieci przez matki - w naszym kraju m. in. *Fakt24*²⁴, *Gazeta Pomorska*²⁵ i *Super Ekspres*²⁶.

¹⁶ Komisja .... *Uzasadnienie*. s. 3

¹⁷ Fakt24, *Ojciec pobił dziecko*. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.fakt.pl/ojciec-pobil-dziecko> [dostęp: 04.05.2018 r.]

¹⁸ Fakt24, *Matka pobila dziecko*. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.fakt.pl/matka-pobila-dziecko> [dostęp: 04.05.2018 r.]

¹⁹ Fakt24, *Ojciec zabił dziecko*. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.fakt.pl/ojciec-zabil-dziecko> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²⁰ Fakt24, *Matka zabiła dziecko*. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.fakt.pl/matka-zabila-dziecko> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²¹ T. Hucal. Z. Janicki, *Ojciec zabił dziecko, a sam się powiesił*. „Gazeta Lubuska” 24.03.2007. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.gazetalubuska.pl/wiadomosci/art/7691711,ojciec-zabil-dziecko-a-sam-sie-powiesil,id,t.html> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²² Lubików. *Ojciec POWIESIŁ córkę, a potem popełnił samobójstwo?! Dziecko obchodziło 8. urodziny... „se.pl”*. 31.03.2017. [Online]. Dostępne w Internecie: http://www.se.pl/wiadomosci/polska/ojciec-powiesil-letnia-corke-a-potem-horror-w-lubikowie-woj-mazowieckie_974282.html [dostęp: 04.05.2018 r.]

²³ *Tragedia w Pile. Zabił dziecko, bo przegrywał w grze komputerowej?*. „Wprost” 23.03.2017. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://www.wprost.pl/zycie/10047805/Tragedia-w-Pile-Zabil-dziecko-bo-przegrywal-w-grze-komputerowej.html> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²⁴ *Dzieci krzyczały, gdy mordowała je matka. Dlaczego nikt im nie pomógł?*. „Fakt 24”, 24.01. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/wroclaw/lubin-matka-zabila-dzieci-i-probowala-popolnic-samobojstwo/7857wg0> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²⁵ *Matka zmarłej Amelki jest poczytalna. Ona zabiła dziecko?*. „Gazeta Pomorska” 27.10.2011. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.pomorska.pl/wiadomosci/bydgoszcz/art/7252568,matka-zmarlej-amelki-jest-poczytalna-ona-zabila-dziecko,id,t.html> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²⁶ *Byli cudownym małżeństwem. Dlaczego matka ZABIŁA noworodka i siebie?*. „se.pl” 29.11.2017. [Online]. Dostępne w Internecie: http://www.se.pl/wiadomosci/polska/byli-cudownym-mazenstwem-dlaczego-ewa-zabila-dziecko-i-siebie_1029799.html [dostęp: 04.05.2018 r.]

Statystyki policyjne wskazują na podejrzenia, że w 2017 roku 13.515 osób małoletnich zostało dotkniętych przemocą w rodzinie²⁷.

Dotyczą one jedynie przypadków zgłoszonych aktów przemocy, z których część oczywiście mogła być formą alienacji rodzicielskiej, polegającej w takich przypadkach – m. in. na wysnuwaniu fałszywych oskarżeń o przemoc wobec dziecka - w celu doprowadzenia do oddzielenia od niego drugiego rodzica.

Zarówno przemoc fizyczna, jak i psychiczna, w tym alienacja rodzicielska są szkodliwe dla zdrowia dzieci, a w niektórych sytuacjach mogą doprowadzać nawet do ich śmierci.

Szymon Wójcik w publikacji: *Przemoc fizyczna wobec dzieci* wskazał, że: *Co roku notuje się kilkadziesiąt przypadków krzywdzenia dzieci ze skutkiem śmiertelnym*, a wśród skutków przemocy fizycznej występują u dzieci: uszkodzenia mózgu i ośrodkowego układu nerwowego, uszkodzenia jamy brzusznej, złamania, wybicia zębów, naruszenia bębenków usznych, nosa i oczu oraz przypalenia i oparzenia, a także urazy psychiczne jak zespół stresu pourazowego, syndrom dziecka maltretowanego, w tym osłabiona sfera emocjonalna dziecka i zaniżona jego samoocena, wycofanie się, stosowanie przemocy przez dziecko wobec innych osób, skrajna nieufność wobec obcych, problemy w nawiązywaniu relacji rówieśniczych i relacji społecznych oraz depresja²⁸.

Analogiczne skutki u dzieci mogą być efektem niektórych form alienacji rodzicielskiej²⁹.

Do tak tragicznych zdarzeń może dojść, zanim sąd ograniczy lub zakazuje kontaktów z dzieckiem zagrażającemu mu rodzicowi, w tym w sytuacji zmiany postawy tego rodzica wobec dziecka w kierunku niebezpiecznej lub nasilenia się zaburzeń psychicznych, u tego rodzica.

Powyższe przykłady dowodzą, że regulacje prawne, nie zawsze są w stanie ochronić dziecko przed zagrożeniami dla jego życia i zdrowia, ze strony zagrażającego mu rodzica lub innego opiekuna.

Pomimo, że art. 113(3) stanowi, że:

Jeżeli utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem poważnie zagraża dobru dziecka lub je narusza, sąd zakazuje ich utrzymywania. ,

a art. 113(2) § 1 stanowi, że:

Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy ograniczy utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem.

okres postępowania w sprawach opiekuńczych jest relatywnie długi, zwłaszcza w odniesieniu do okresu życia dziecka, a występowanie zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka - ze strony jego rodzica nie zawsze jest łatwe do udowodnienia.

²⁷ Biuro Prewencji KGP Wydział Prewencji, *Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskiej karty w 2017 r.”* 2017. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://statystyka.policja.pl/download/1/269069/SprawozdanieNK2017r.pdf> [dostęp: 04.05.2018 r.]

²⁸ S. Wójcik. *Przemoc fizyczna wobec dzieci*. „Dziecko krzywdzone” 2012 nr 2(39). s. 23 – 24 [Online]. Dostępne w Internecie: http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/Wojcik_S_2012_Przemoc_fizyczna_wobec_dzieci.pdf [dostęp: 04.05.2018]

²⁹ Por. M. Wojewódka, *Dziecko...* s. 13 - 16

Z tych powodów doraźne uniemożliwienie lub utrudnianie kontaktów z dzieckiem, w celu ochrony tego dziecka - w inny sposób, niż drogą postępowania sądowego, w oparciu o art. 113(2) i art. 113(3) Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego - może stanowić jedyny sposób jego ochrony, zwłaszcza w sytuacji wystąpienia zagrożenia dla życia lub zdrowia tego dziecka, w tym po sądowym uregulowaniu kontaktów, które zgodnie z brzmieniem art. 113 § 2 mogą mieć formę m. in. odwiedzin i spotkań z dzieckiem oraz zabierania go poza miejsce jego stałego pobytu.

Zagrożenia dla dziecka może wywoływać także nakłanianie go do zachowań niezgodnych z prawem oraz z jego dobrem i z interesem społecznym (czynione wbrew stanowieniu art. 95 § 3 k. r. o) podczas porozumiewania się z nim na odległość, co ma również znaczenie - w odniesieniu do okresu postępowania w sprawach opiekuńczych oraz w odniesieniu do trudności dowodowych.

Natomiast penalizacja utrudniania lub uniemożliwiania kontaktów z dzieckiem może wpływać na pojawianie się obaw, dotyczących podejmowania, niezależnych od kognicji sądów, działań ochronnych, w sytuacji występowania zagrożeń dla dziecka i w rezultacie hamować te działania.

Proponowana penalizacja rodzica utrudniającego lub uniemożliwiającego wykonywanie kontaktów z dzieckiem – to również jedna z form instytucjonalnej alienacji rodzicielskiej. W takiej sytuacji można doszukiwać się również podobieństw do innych form instytucjonalnej alienacji rodzicielskiej³⁰, w tym mogącej mieć charakter odwetowy, pomijający interes dziecka.

Dodatkowo dr Danya Glaser, z Wydziału Neurobiologii Szpitala Dziecięcego Great Ormond Street w Londynie, zwraca uwagę, że *postępowanie karne w sprawach o krzywdzenie i zaniedbywanie emocjonalne nie jest optymalne z punktu widzenia interwencji terapeutycznych*³¹.

Według oficjalnych danych Ministerstwa Sprawiedliwości, w I półroczu 2017 roku czas trwania postępowania sądowego, od dnia pierwszej rejestracji do dnia uprawomocnienia się sprawy (łącznie z okresem trwania mediacji) - w sądach rejonowych, w sprawach opiekuńczych trwał - 4,3 miesiąca. Niektóre postępowania w sprawach opiekuńczych toczyły się nawet ponad 8 lat, w tym 6 – 12 miesięcy toczyło się 11.841 spraw, 1 – 2 lat – 4.988 spraw, 2 - 3 lat – 876 spraw, 3 – 5 lat - 294 sprawy, 5 – 8 lat - 41 spraw, a powyżej 8 lat – 5 spraw³². Dotyczyło to postępowań zawisłych tylko w pierwszej instancji.

Na występowanie trudności podczas rozstrzygnięcia problemu na drodze postępowania sądowego mają wpływ, nie zawsze zadawalające przypomnienie i rozpoznawanie istoty problemu przez dzieci i dorosłych, podatność dzieci na sugestie, możliwość występowania błędów podczas diagnostyki, problem z utrzymywaniem adekwatnej atmosfery podczas przeprowadzania badań, posługiwanie się niezgodnymi z rzeczywistością skryptami zdarzeń przez dzieci, problemy z odróżnieniem prawdziwych wspomnień od wyobrażeń przez dzieci,

³⁰ Por. *Zapis ... s. 6. M. Wojewódka. Dziecko ... s. 17. M. Wojewódka, Alienacja rodzicielska - jako ... s. 14*

³¹ D. Glaser, *Jak sobie radzić z problemem krzywdzenia i zaniedbywania emocjonalnego – dalszy rozwój ram konceptualnych (FRAMEA)*, przeł. A. Czajkowska-Błaziak. „Dziecko krzywdzone” 2011. vol. 10. nr 4 (37). s. 19. [Online]. Dostępne w Internecie: http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/Glaser_D_2011_Jak_sobie_radzic_z_problemem.pdf [dostęp: 04.05.2018]

³² Ministerstwo Sprawiedliwości, *Podstawowa informacja o działalności sądów powszechnych – I półrocze 2017 roku na tle poprzednich okresów statystycznych*. „Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości”. s. 24. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje/download,2779,0.html> [dostęp: 04.05.2018]

posługiwanie się stereotypami przez dzieci oraz wadliwe procedury, stosowane podczas gromadzenia materiału śledczego³³.

Również przeprowadzane przez psychologów opiniowanie w sprawach rodzinnych jest uważane przez nich - za najtrudniejsze pod względem merytorycznym i etycznym, a rodzice kwestionują *obiektywizm, rzetelność i trafność zastosowanych metod diagnostycznych oraz kompetencje zawodowe psychologa, a wątpliwości nagłaśniane są w mediach*³⁴.

Ponadto nie zawsze jest możliwe wykazanie adekwatnych zagrożeń dla dziecka, w celu uzyskania postanowienia zabezpieczającego (tymczasowego), dotyczącego zakazu lub ograniczenia kontaktów z dzieckiem, aby chronić to dziecko przed szkodliwym dla niego zachowaniem wobec niego jednego z rodziców.

Z kolei na badania dotyczące zaburzeń części rozchodzących się rodziców powołuję się m. in. w publikacji: *Dziecko, rodzic i rozwód oraz alienacja rodzicielska*³⁵. Niektóre z nich były uprzednio opisane w publikacji Alicji Czeredereckiej i Ewy Wach: *Adaptation of Persons Experiencing Marital Failures*, zamieszczonej w periodyku wydawanym przez Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna w Krakowie: *Z zagadnień nauk sądowych*³⁶.

Reasumując, w mojej ocenie treść wnioskowanego art. 244 c § 1 *Kodeksu karnego* stoi w tym brzmieniu - w sprzeczności z art. 2 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, w zakresie naruszania zasad sprawiedliwości społecznej, z art. 9 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* oraz z art. 72 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, w zakresie zapewniania ochrony praw dziecka i ochrony dzieci przed przemocą, a także z art. 68 ust. 3 w zakresie ochrony zdrowia dziecka, czego naruszenie może być skutkiem przemocy lub innej niewłaściwej postawy ze strony jego rodzica.

Z powyższych przyczyn, art. 244 c § 1, w tym brzmieniu - nie powinien zostać uchwalony.

3) O ile kontakt rodzica z dzieckiem nie zawsze jest wskazany, zgodnie z wyżej przedstawionymi zapisami Konwencji o Prawach Dziecka oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej powinien zostać prawnie zabezpieczony jak najszerszy kontakt dziecka z obojgiem prawidłowo postępujących rodziców – ojcem i matką.

Omówienie ważnych badań na temat zagrożeń dla dzieci, pozbawionych dostępu do obecności i miłości obojga rodziców przedstawiam w dwu pierwszych rozdziałach wspomnianej już publikacji: *Dziecko, rodzic i rozwód oraz alienacja rodzicielska*. Mogą one dotyczyć zdrowia, zachowania i rozwoju dziecka³⁷.

Poniżej przedstawiam kilka przykładów badań, dotyczących sytuacji, na które uprzednio wskazałem w inauguracyjnym wykładzie, wygłoszonym w Senacie RP - podczas seminaryjnego posiedzenia Komisji Rodziny i Polityki Społecznej, 27 maja 2014 roku, zorganizowanego wspólnie z sejmową Komisją Polityki Społecznej i Rodziny we współpracy

³³ A. Memon, A. Vrij, R. Bull, *Prawo i psychologia: Wiarygodność zeznań podczas procesu dowodowego*, przeł. J. Radzicki, Gdańsk 2010. s. 233 - 242

³⁴ M. Toeplitz-Wiśniewska, *Opieka nad dziećmi – standardy opiniowania psychologicznego w sprawach rozwodowych*. „Psychologia wychowawcza” 2014 nr 5, s. 180. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://e-psychologiawychowawcza.pl/api/files/view/67864.pdf> [dostęp: 04.05.2018]

³⁵ M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 36 - 37

³⁶ A. Czerederecka, E. Wach, *Adaptation of Persons Experiencing Marital Failures*. „Z zagadnień nauk sądowych” 1994 nr XXX s. 64 - 77

³⁷ M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 6 - 23

z Komitetem Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica, odbywającego się pod tytułem: *Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka, w sytuacji rozpadu związku jego rodziców*³⁸, a które występują niezależnie od ewentualnego stosowania alienacji rodzicielskiej.

Małgorzata Kowanetz, z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna w Krakowie, na podstawie przeprowadzonych badań wskazuje, że zarówno u dzieci, jak i u rodziców z rozbitych rodzin występują zaburzenia emocjonalne. Dominujące zaburzenia u dzieci to lęk, agresja, zahamowanie, zaburzenia zachowania oraz symptomy depresji³⁹.

W publikacji Ronalda R. Rohnera oraz Roberta Veneziano, przygotowanej w oparciu o badania przeprowadzone w latach 1941 – 2001 możemy znaleźć informacje o występowaniu takich zaburzeń u dzieci z ograniczonym dostępem do obecności i miłości ojca, jak. np. spadek empatii, wzrost przemocy, problemy z zachowaniem, zaburzenia psychiczne u synów, mniejsze kompetencje społeczne, słabsze wyniki w nauce i problem borderline u dziewczynek oraz częstsze popadanie w depresję i uzależnienie od narkotyków u obojga⁴⁰.

Dr Alicja Czerederecka, z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna w Krakowie, w swojej publicystyce zauważa, że gdy główna opieka nad dziećmi została przejęta przez ojca, zanim osiągnęły one wiek szkolny, pojawiają się u nich wahania samooceny, niezaspokojona potrzeba bezpieczeństwa, niesamodzielność, nieadekwatność w rozwiązywaniu problemów, izolowanie się lub poszukiwanie wsparcia⁴¹.

Sam problem jest oczywiście znacznie szerszy. Jednak w związku z powyższym można stwierdzić z powodu przyczyniania się konstrukcji i funkcjonowania prawa rodzinnego - do praktycznego, a zarazem częstego oddzielania dziecka od ojca lub matki (poza tzw. systemem wizyt), w sytuacji rozchodzenia się jego rodziców – obecnie mamy do czynienia z prawną dyskryminacją dzieci wychowujących się w rozbitych rodzinach wobec dzieci wychowujących się w rodzinach pełnych, gdyż wychowywanie się bez ojca lub matki naraża je na znacznie częstsze występowanie problemów dotyczących zaburzeń psychiki, emocji, rozwoju i zachowania, niż dzieci wychowujących się w rodzinach pełnych⁴².

4) Ograniczenie przedstawienia różnorodnych, negatywnych skutków alienacji rodzicielskiej do krytykowanej z powodu uproszeń i nieścisłości koncepcji tzw. *zespołu alienacji rodzicielskiej (PAS)* może utrudniać określanie i wspomagać występowanie nieprawidłowości w wykrywaniu bardziej wyrafinowanych sposobów utrudniania lub uniemożliwiania kontaktów pomiędzy dzieckiem, a rodzicem, a także sprawowania opieki nad dzieckiem, w tym - w odniesieniu do sankcji wnioskowanych w art. 3 wniosku zawartego w *Druku nr 776*.

Zestawienie alienacji rodzicielskiej z koncepcją tzw. *PAS* znalazło się na 4. stronie uzasadnienia wniosku, zawartego w *Druku nr 776*⁴³, pomimo wskazania przeze mnie, w cytowanej - w tym *Druku*, mojej publikacji - na nieprawidłowości dotyczące koncepcji tzw.

³⁸ Zapis ... s. 5 - 7

³⁹ M. Kowanetz, *Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych*, „Nowiny Psychologiczne” 1999 nr 4 s. 15 – 21. Zob. także: M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 7

⁴⁰ R. P. Rohner. R. A. Veneziano *The Importance of Father's Love; History and Contemporary Evidence*, “Review of General Psychology” 2001 nr 5(4) s. 382 – 405. Zob. także: M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 8

⁴¹ A. Czerederecka, *Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece*. „Dziecko krzywdzone” 2008 nr 25 (4). s. 15-34. Zob. także: M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 6 - 7

⁴² Zob. M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 67

⁴³ Komisja Praworządności .... *Ocena skutków regulacji*, p. 1

PAS oraz na zagrożenia wynikające z jej łączenia z koncepcją alienacji rodzicielskiej i jej różnorodnymi negatywnymi konsekwencjami⁴⁴.

W cytowanej publikacji wskazałem także, że zespół alienacji rodzicielskiej (PAS) nie jest zespołem, a grupą zjawisk o różnym stopniu nasilenia oraz że koncepcja zespołu alienacji rodzicielskiej jest krytykowana z powodu uproszczeń i nieściśłości, a negatywne skutki alienacji rodzicielskiej mogą być różnorodne, w tym zupełnie inne niż przedstawione w koncepcji tzw. PAS.

Wyżej wskazane przedstawienie problemu, jakie ma miejsce w uzasadnieniu wniosku, objętego Drukiem nr 776 wypacza sens mojej publikacji oraz mojego stanowiska w tej sprawie.

Przed posługiwaniem się koncepcją tzw. zespołu alienacji rodzicielskiej (PAS) przestrzega zarazem na swojej oficjalnej stronie internetowej *Amerykańskie Stowarzyszenie Psychologiczne*⁴⁵, co zarazem przedstawiłem w publikacji: *Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki, a zespół alienacji rodzicielskiej (PAS) – podstawowe różnice*⁴⁶.

Ponadto publicznie krytykowane są nieakceptowalne w naszej kulturze poglądy twórcy koncepcji zespołu alienacji rodzicielskiej (PAS) – dr Richarda Gardnera na temat pedofilii i kazirodztwa⁴⁷ oraz sposób popełnienia przez niego samobójstwa⁴⁸, do czego odniosłem się w publikacji: *Alienacja rodzicielska – jako przemoc w odniesieniu do polskich regulacji prawnych*, zamieszczonej w nr 12 (278) z 2017 roku *Magazynu Prawniczego Jurysta*⁴⁹.

W mojej ocenie łączenie problematyki negatywnych skutków alienacji rodzicielskiej z koncepcją tzw. zespołu alienacji rodzicielskiej (PAS), podczas prac senackich może prowadzić do kompromitacji parlamentu oraz do kompromitowania dalszych prac nad reformą prawa, obejmujących obszar opieki nad dzieckiem - w rodzinach rozbitych.

Fakt, że negatywnych skutków alienacji rodzicielskiej (mogącej być działaniem świadomym lub nieświadomym), które m. in. mogą stanowić istotne zagrożenie dla zdrowia i życia dziecka, nie da się przedstawić w postaci jednoznacznego syndromu lub zespołu - wskazuję również m. in. w publikacjach: *Dziecko, rodzic i rozwód oraz alienacja rodzicielska*⁵⁰ oraz: *Alienacja rodzicielska – jako przemoc, w odniesieniu do polskich regulacji prawnych*, zamieszczonej w nr 12 (278) z 2017 r. *Magazynu Prawniczego Jurysta*⁵¹.

Niemożność przedstawienia różnorodnych, negatywnych skutków alienacji rodzicielskiej w postaci jednoznacznego syndromu lub zespołu oraz istotę problemu alienacji rodzicielskiej wykazałem m. in. w referacie inauguracyjnym, wygłoszonym podczas wyżej wskazanego, seminaryjnego posiedzenia Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP,

⁴⁴ M. Wojewódka (2014), *Alienacja rodzicielska (PA), a zespół alienacji rodzicielskiej (PAS) ...*

⁴⁵ American Psychological Association (2008) *Statement on Parental Alienation Syndrome*. [Online]. Dostępne w Internecie: <http://www.apa.org/news/press/releases/2008/01/pas-syndrom.aspx> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁴⁶ M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki, a zespół alienacji rodzicielskiej (PAS) – podstawowe różnice*. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://sites.google.com/site/maciejwojewodka/home/alienacja-rodzicielska-i-jej-negatywne-skutki-a-pas-podstawowe-roznice> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁴⁷ *Overview of Dr. Richard Gardner's Opinions on Pedophilia and Child Sexual Abuse*. "The Leadership Council on Child Abuse & Intepersonal Violence". [Online] Dostępne w Internecie: <http://www.leadershipcouncil.org/1/pas/RAG.html> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁴⁸ *Battered Women, Battered Children, Custody Abuse*. 27.04.2011 [Online]. Dostępne w Internecie: <http://ncmbts.blogspot.com/2011/07/dr-richard-gardner-complete-autopsy.html> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁴⁹ M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako ...* s. 12

⁵⁰ M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 13

⁵¹ M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako ...* s. 13

zatytułowanego: *Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka, w sytuacji rozpadu związku jego rodziców*⁵².

Alienacja rodzicielska - to świadome lub nieświadome zachowania prowadzące do powstawania zaburzeń w relacjach pomiędzy dzieckiem, a co najmniej jednym z jego rodziców. Stosowane metody alienacji rodzicielskiej – to manipulowanie strachem i lękami dziecka, szantaż emocjonalny, utrudnianie kontaktów dziecka z rodzicem oraz inne negatywne działania prowadzące do niszczenia ich wzajemnych relacji. Alienacja rodzicielska może przyczyniać się do powstawania u dziecka zaburzeń zdrowotnych, emocjonalnych, rozwojowych i dotyczących zachowania⁵³.

Efekty alienacji rodzicielskiej mogą być różne i nie da się ich przedstawić w formie jednolitego syndromu lub zespołu⁵⁴.

Trochę węższą definicję alienacji rodzicielskiej przedstawił amerykański psychiatra sądowy – dr Douglas Darnall, przedstawiając problem jako *zespół świadomych lub nieświadomych zachowań, prowadzących do powstawania zaburzeń w relacjach pomiędzy dzieckiem, a drugim (wł. innym) rodzicem*⁵⁵.

Do niektórych negatywnych efektów alienacji rodzicielskiej dla dziecka amerykański psychiatra sądowy – dr Daniel J. Rybicki, z doświadczeniem sądowym na poziomie stanowym i federalnym zaliczył (za dr Philipem Michaeliem Stahlem) takie skutki - jak problemy w relacjach i budowaniu związków intymnych, problemy w panowaniu nad gniewem i wrogością w relacjach, problemy psychosomatyczne, problemy ze snem i z jedzeniem, luki w psychice i nadmierna zależność, konfliktowe podejście do autorytetów, poczucie uprawnienia do własnej wściekłości, prowadzące do alienacji społecznej⁵⁶.

Z kolei prof. Edward Kruk z University of British Columbia wskazuje na występowanie u dzieci poddawanych alienacji rodzicielskiej niskiego poczucia własnej wartości, braku zaufania, depresji oraz podatność na uzależnienia, co spowodowane jest utratą zdolności do dawania i przyjmowania miłości od rodziców⁵⁷.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że alienacja i alienacja rodzicielska - to są zupełnie dwa różne problemy, a alienacja rodzicielska nie jest tożsama z konfliktem lub walką rodziców, a jest formą przemocy.

Alienacja, według Słownika Języka Polskiego SJP - to:

---

⁵² Zapis ..., s. 5

⁵³ Zapis ..., s. 1 – 25. Zob. także: M. Wojewódka. Dziecko ... s. 13 – 23. M. Wojewódka, *Alienacja rodzicielska – jako ...* s. 11 – 18. M. Wojewódka, *Oddzielenie ...* s. 22 – 24 i in.

⁵⁴ American Psychological Association, *op. cit.* Zob. także: Zapis ... s. 1 – 21. M. Wojewódka. *Dziecko ...* s. 13 – 23. M. Wojewódka, *Alienacja ...* s. 12 – 14 i in.

⁵⁵ D. Darnall, *New Definition of Parental Alienation: What is the Difference Between Parental Alienation (PA) and Parental Alienation Syndrome (PAS)?* 1997.[Online]. Dostępne w Internecie:

<http://www.keepingfamiliesconnected.org/files/NewDefinition.pdf> [dostęp: 04.05.2018]

⁵⁶ D. J. Rybicki, *Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases.* [Online]. Dostępne w Internecie:

<http://www.fact.on.ca/info/pas/rybick00.htm> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁵⁷ E. Kruk, *The Impact of Parental Alienation on Children.* „Psychology Today” 2013 (April 25). [Online]. Dostępne w Internecie:

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children> [dostęp: 04.05.2018 r.]. Zob. także: M. Wojewódka, *Dziecko ...* s. 13

1. *poczucie obcości; wyobcowanie, odizolowanie się od środowiska;*
2. *w prawie: przeniesienie prawa własności na inną osobę*⁵⁸.

Konflikt, według *Słownika Języka Polskiego SJP* - to: *zetknięcie się sprzecznych interesów, poglądów, niezgodność ról, zatarg*⁵⁹.

5) Pozytywnym elementem postulowanych zmian, zawartych we wniosku, objętym *Drukiem nr 776* - jest propozycja zobowiązania rodziców *do wzajemnego informowania się o bieżących sprawach dziecka oraz przekazywania dokumentów dziecka i dokumentacji medycznej*, ujęta w propozycji brzmienia art. 97 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, chociaż proponowane brzmienie tego przepisu powinno zostać uzupełnione o zobowiązanie do przekazywania informacji o dokumentacji szkolnej, o sprecyzowanie dotyczące przekazywania dowodu osobistego lub innego dokumentu określających tożsamość, w odniesieniu do sytuacji, w której takie dokumenty mają być przekazywane oraz o określenie wieku dziecka, do którego jego dokumentami tożsamości dysponują rodzice.

W przypadku dokumentacji lekarskiej, w zapisie artykułu ustawy powinno być wskazane, że chodzi o informację o dokumentacji, względnie o jej kserokopię oraz o kserokopię dokumentacji szkolnej, gdyż oryginały tej dokumentacji znajdują się w adekwatnych placówkach medycznych i edukacyjnych.

Z poważaniem

Maciej Wojewódka

Załączniki:

1. Patronat Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji dla projektu badawczego Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce, z dn. 06.11.2009 r.
2. Pismo z Ministerstwa Obrony Narodowej, z dn. 21.07.2017 r.
3. Pismo z Ministerstwa Zdrowia, z dn. 20.07.2015 r.

---

⁵⁸ *Słownik Języka Polskiego SJP*. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://sjp.pl/alienacja> [dostęp: 04.05.2018 r.]

⁵⁹ *Ibidem*. [Online]. Dostępne w Internecie: <https://sjp.pl/konflikt> [dostęp: 04.05.2018 r.]